УДК 336.64

В.П. Левченко, В.І. Тимкован

vladyslava.tymkovan@gmail.com

Київський національний університет технологій та дизайну, Київ

ДЕРЖАВНИЙ БОРГ УКРАЇНИ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА РІВЕНЬ ФІНАНСУВАННЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ І РОЗРОБОК

Однією з фундаментальних сфер економіки України є наукові дослідження. Рівень фінансування наукових досліджень значно впливає на розвиток національної економіки, адже результати нових досліджень і розробок мають багато переваг, а саме: розвиток інтелектуального потенціалу суспільства, підвищення технологічного рівня галузей економіки, зростання наукового іміджу держави на міжнародному рівні, тощо. В свою чергу, розмір державного боргу впливає на рівень фінансування даної сфери.

Згідно наукових праць [1–2] європейські країни здійснили переоцінку значущості сфери наукових досліджень і розробок (ДіР) та почали більше інвестувати у дану сферу. Переоцінка загалом відбулась у зв'язку з тим, що розвинені країни усвідомили, що розвиток науки є гарантією не лише соціально-економічного, але й політичного процвітання держави.

Слід зрозуміти і дослідити на якому рівні розвитку знаходиться сфера ДіР в Україні, що дасть змогу визначити місце України у світовому рейтингу по кількості наукових досліджень. Перш за все, на розвиток зазначеної сфери впливають декілька факторів: розмір валового внутрішнього продукту, основний показник, який характеризує розвиток національної економіки, та державний борг, який може впливати на зменшення/збільшення фінансування сфери ДіР.

Аналіз показав, що розмір державного боргу, наведений у таблиці 1, свідчить про збільшення суми боргу за останні 5 років приблизно на 70%. Розмір валового внутрішнього продукту збільшився за останні 5 років на 110,9% (табл. 2).

Збільшення обсягу державного боргу однозначно є негативним явищем для національної економіки, але водночас збільшується розмір валового внутрішнього продукту, що є позитивним індикатором розвитку економіки України.

Важливим фактором, що слідує за збільшенням обсягу ВВП, повинно бути збільшення фінансування сфери досліджень і розробок (ДіР). В свою чергу, державна підтримка сфери ДіР окреслюється у Законі України «Про наукову та науково-технічну діяльність», зокрема у статті 48 згідно якої держава забезпечує бюджетне фінансування наукової і науково-технічної діяльності у розмірі не менше 1,7% валового внутрішнього продукту України [5].

Згідно даних Державної служби статистики [6], фінансування сфери ДіР поступово зменшується, що наведено на рис. 1, та складає 0,41–0,55% від ВВП, що взагалі не відповідає стандартам зазначеним у ЗУ «Про наукову та науково-технічну діяльність». Звичайно такий відсоток ВВП є недостатнім для європейської країни, економіка якої курсує до стандартів Європейського Союзу, так як розмір даного показника країн Європейського Союзу у 2019 році складає від 0,5% до 3,4% [7].

Таблиця 1

Розмір державного боргу України 2015–2020 рр.

Рік	Державний борг, млн грн
2015	1 333 860,71
2016	1 650 830,00
2017	1 833 710,00
2018	1 860 500,00
2019	1 761 370,00
2020	2 259 230,00

Джерело: дані взято з сайту Міністерства фінансів України [3].

Таблиця 2

Розмір валового внутрішнього продукту України 2015–2020 рр.

Рік	Розмір ВВП, млн грн
2015	1 988 544,00
2016	2 385 367,00
2017	2 983 882,00
2018	3 560 596,00
2019	3 978 400,00
2020	4 194 102,00

Джерело: дані взято з сайту Державної служби статистики [4].

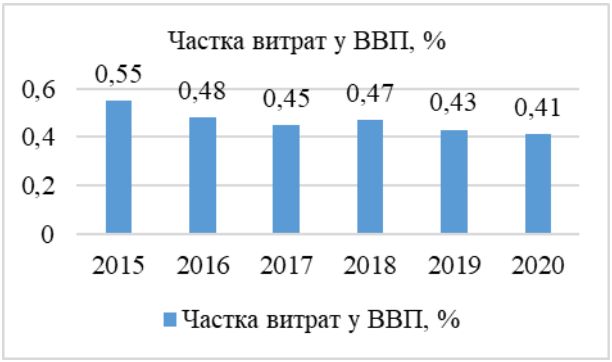

Рис. 1. **Частка витрат на виконання наукових досліджень у ВВП,** *% за 2015-2020 рр.*

Аналіз видатків Державного бюджету України [8] показав, що за останні 5 років видатки на сферу ДіР поступово збільшуються, але негативний вплив повільного розвитку сфери відображається на кількості працівників, які задіяні у виконанні наукових досліджень і розробок. Протягом 5 років їх

кількість зменшилась на 35,63% (рис. 3). Одночасно збільшення розміру державного боргу кореспондується зі збільшенням середньої заробітної плати за місяць, що наведено на рис. 4. Згідно даних Державної служби статистики [10] середня заробітна плата за місяць збільшилась приблизно на 160% за останні 5 років, але на даний момент це єдина позитивна тенденція у сфері ДіР.

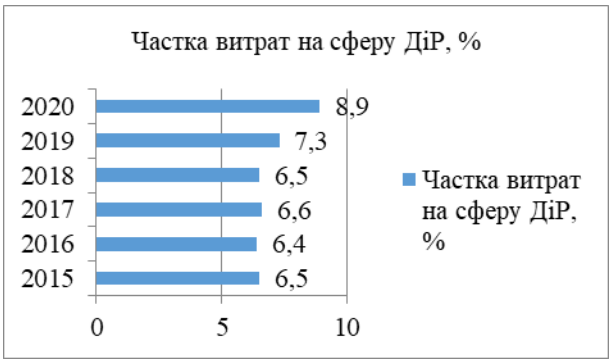

Рис. 2. **Частка витрат на сферу ДіР та регіональних програм у структурі видатків державного бюджету 2015–2020 рр.,** *%*

Рис. 3. **Кількість працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок у 2015–2020 рр.**
Джерело: дані взято з сайту Державної служби статистики [9].

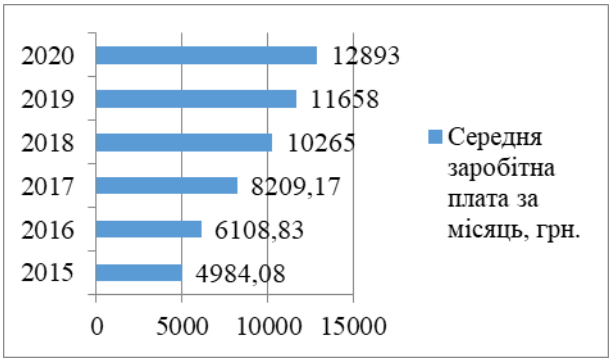

Рис. 4. **Середня заробітна плата за місяць працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок у 2015–2020 рр.**

Розвиток національної економіки є невід'ємною частиною розвитку країни як держави. Для економічного розвитку країни водночас необхідно приділяти увагу основним показникам, таким як: рівень валового внутрішнього продукту, розмір державного боргу України, доходів та видатків державного бюджету, та продовжувати розвиток соціально значущих сфер економіки, однією з яких є наукові дослідження і розробки. Саме наукові дослідження і розробки відіграють важливу роль у період пандемії COVID-19, зокрема, у розробці вакцин. Аналіз показав, що частка витрат на виконання наукових досліджень у ВВП та у видатках державного бюджету є низькою у порівнянні з країнами Європейського Союзу. Для покращення ситуації необхідно розробити систему заходів, спрямованих на зменшення розміру державного боргу та водночас розвиток сфери наукових досліджень і розробок.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ляшенко О. М. Стратегії фінансування наукових досліджень в Україні. *Стратегічні пріоритети*. 2017. № 3. С. 78–86. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/spa_2017_3_12.

2. Овчарова Л. П., Бодеко В. П. Фінансування наукових досліджень і розробок в Україні: стан, проблеми та перспективи. *Сучасні проблеми економіки і підприємництво*. 2019. № 24ю С. 76–88.

3. Державний борг та гарантований державою борг України станом на 31.12.2020 р. URL: https://mof.gov.ua/uk/derzhavnij-borg-ta-garantovanij-derzhavju-borg.

4. Державна служба статистики. Статистична інформація. Національні рахунки. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/

5. Про наукову та науково-технічну діяльність: Закон України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text.

6. Державна служба статистики. Статистична інформація. Наука, технології та інновації. Витрати на виконання наукових досліджень і розробок за видами робіт (2010–2020). URL: http://www.ukrstat.gov.ua/

7. Валові внутрішні витрати на науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи країн Європейського Союзу. URL: https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do.

8. Видатки за економічною класифікацією видатків бюджету 2015–2020 рр. URL: https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/vikonannya-derzhavnogo-byudzhetu.

9. Статистична інформація. Наука, технології та інновації. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/

10. Державна служба статистики. Статистична інформація. Ринок праці. Оплата праці та соціально-трудові відносини. Середня заробітна плата за видами економічної діяльності за місяць. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/